

ПРОЦЕСИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ПРОЕКТАМИ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНУ СПАДЩИНУ

А.П.КАРИШИНА

*Школяр С.П.
Полтава, Україна*

Передмова. Сьогодні Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка проводить роботу Міжнародної науково-практичної конференції «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXXI), присвяченої 110 річниці нашого університету.

КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ, вже тридцять перші ...

Задамося питаннями: Чиє ім'я вони носять? Хто такий Каришин Андрій Потапович? Які є основні характеристики його багатогранної наукової, винахідницької, раціоналізаторської, педагогічної, виховної, організаторської, управлінської, і, врешті-решт, проектної діяльності при виконанні короткострокових, середньострокових, довгострокових та перспективних програм розвитку конкретного навчального закладу та сфери освіти і науки загалом?

Деякі відповіді ми знайдемо у висловлюваннях його чисельних сучасників, однодумців. Як кажуть чисельні його колеги, учні: «Є люди-легенди, люди-епохи, пам'ять про яких живе багато років після їх смерті» ... «До таких людей належить Андрій Потапович Каришин» ... «Його ім'я нерозривно пов'язане з Полтавським педагогічним інститутом, на сьогодні Полтавським національним педагогічним університетом імені В. Г. Короленка» [1].

Можливо результати цих досліджень більш спрямовані до молодого покоління, яка обирає свій життєвий шлях, в тому числі в освіті та науці, що безумовно сприятиме інноваційному розвитку держави [2-4].

І так Андрій Потапович Каришин - вчений, хімік-органік, кандидат хімічних наук, доцент, декан природничого факультету ПДПУ ім. В.Короленка (1947-1987 рр.) (рис.1).

Рис.1. Світлина славетного декану природничого (таким його пам'ятають колеги) Каришина Андрія Потаповича (14.08.1912 - 27.05.1987рр.)

Розглянемо науково-організаційну спадщину А.П. Каришина з точки зору процесів управління освітніми проектами в певній історичній та логічній послідовності: крок за кроком, степ бай степ.

Передреквізити. Андрій Потапович народився 15 серпня 1912 року в селі Шишаки Полтавської губернії в сім'ї селянина-бідняка [1].

Процеси отримання освіти

Процес входження в сферу початкової та середньої освіти. Після закінчення чотирикласної школи Андрій працював у господарстві батьків, а потім у колгоспі. У 1931 році за рекомендацією райкому комсомолу він вступає на вечірній робітфак у селі Сорочинці.

Процес здобуття вищої освіти. Після закінчення робітфаку, у 1932 році, поступає у Харківській інститут педпрофосвіти. Хвороба на тиф, яка спіткала його в перші ж дні, перериває навчання. Після видужання, у жовтні 1932 року, Андрій продовжує навчання вже у Полтавському педагогічному інституті на хімічному відділенні природничого факультету. Незважаючи на відносно слабку підготовку він добре навчається.

Процеси залучення до науки, проведення наукових досліджень, перших публікацій. Особливо Андрія цікавить хімічна наука. Коли у 1934 році завідувачем кафедри стає М. М. Дашевський, він залучає студента Андрія Каришина до наукових досліджень в галузі хімії аценафтену. Разом вони досліджують процес окислення аценафтену до аценафтен-хінону. У 1936 році, після успішного завершення навчання в інституті Андрій Каришин короткий час працює лаборантом кафедри хімії. З жовтня 1936 року по вересень 1939 року - асистентом цієї ж кафедри. Під керівництвом М. М. Дашевського він продовжує дослідження в галузі хімії аценафтену (рис.2). У 1936 році в журналі «Промышленность органической химии» виходить їх перша спільна наукова стаття «Окисление аценафтена в аценафтенхинон».

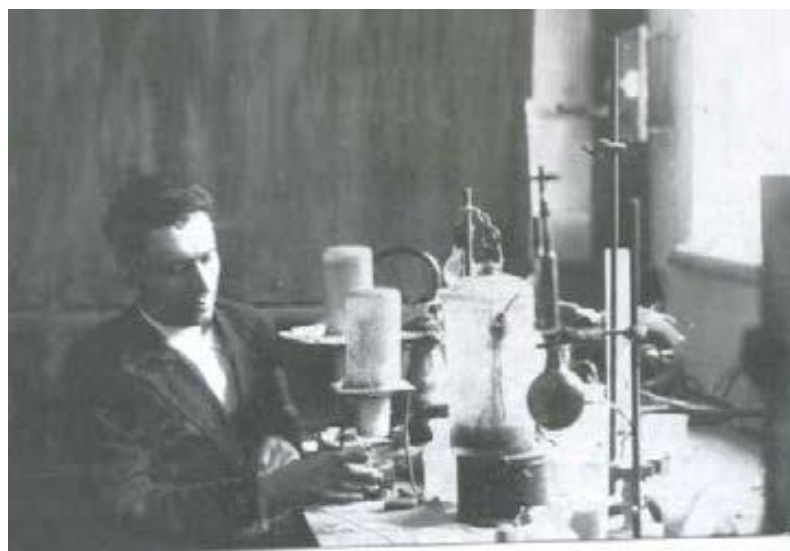

Рис.2. Андрій Каришин у лабораторії під час досліджень

Процеси формування особистості в період другої світової війни

Процеси початку викладацької та управлінської діяльності, оприлюднення наукових досягнень. У вересні 1939 року Андрій Потапович стає старшим викладачем, а з січня 1940 року - виконуючим обов'язки завідувача кафедри. На цей час він має вже п'ять наукових праць у галузі хімії аценафтена.

Процеси продовження викладацької діяльності під час евакуації в умовах форс-мажорних обставин. Плідну наукову роботу перервала Велика Вітчизняна війна. У вересні 1941 року Андрій Потапович разом із сім'єю евакуюється на Урал, потім в Башкирію, де працює учителем хімії Каменської середньої школи.

Процеси боротьби за незалежність в умовах війни. З січня 1942 року він у складі РККА бере участь у боротьбі з фашистськими загарбниками. За роки війни Андрій Потапович пройшов шлях від рядового до помічника начальника батальйону зв'язку, був нагороджений бойовим орденом і медалями (рис.3).

Рис.3. А.П. Каришин під час другої світової війни, його нагородний лист

Документ нагородного листа включає наступну інформацію:

1. ПІБ Каришин Андрій Потапович.
2. Звання старший технік лейтенант.
3. Посада, частина Помічник начальника штабу 49 окремого батальйону зв'язку 8-го естонського стрілецького таллінського корпусу.

Представляється до урядової нагороди орденом «Червоній зірці».

4. Рік народження 1912.
5. Національність українець.
6. Партійність член ВКП(б) з травня 1943 р.
7. Участь у громадянській війні, подальших бойових діях із захисту СРСР і вітчизняній війні (де, коли) 1. калінінський фронт з

05.11.42, 2. 2й Прибалтійський фронт з 3.10.43, 3. Ленінградський фронт з 14.2.44.

8. Чи має раніння і контузії у вітчизняній війні не має.

9. З якого часу у Червоній Армії з 16 січня 1942 р.

10. Яким РВК призваний Біджулянський РВК Башкірської АРСР.

11. Чи раніше нагороджений (за які відзнаки) не нагороджений.

12. Постійна домашня адреса представленого до нагородження та адреса його сім'ї.

Короткий, конкретний виклад особистого бойового подвигу або заслуг.

На фронті вітчизняної війни з листопада 1942 р.

В батальйоні служить три роки.

Службові обов'язки виконує зразково.

Своєю бездоганною працею в штабі забезпечує успішне виконання бойового завдання.

Як член комісії винахідництва та раціоналізації склав рецепт на виготовлення власними силами ізоляційної стрічки, що створило можливість поліпшення стану польового кабелю та поліпшити чутність бойових ліній зв'язку з 17 по 29 березня ц/р в боях на півострові Курляндії.

Старший технік лейтенант Каришин будь-яке бойове завдання виконує відмінно, надаючи конкретну допомогу ннс, як представник штабу зокрема лейтенанту Ісакову, добивався стійкого бойового зв'язку, як по лінії нн командира дивізії, так і по лінії нн 354-го і 300-го стрілецьких полків.

За відмінне виконання бойових завдань, за бездоганну службу всього періоду вітчизняної війни гідний урядової нагороди ордену «Червона Зірка».

Командир (начальник) звання майор

13 травня 1945 р.

Він неодноразово згадував, про важкі бої під Великими Луками, про те, що служить довелось в одній дивізії з видатним співаком Георгом Отсом.

Процеси управління винахідництвом та раціоналізаторством в умовах бойових дій. Як бачимо з нагородного листа (витяг): як член комісії винахідництва та раціоналізації склав рецепт на виготовлення власними силами ізоляційної стрічки, що створило можливість поліпшення стану польового кабелю та поліпшити чутність бойових ліній зв'язку з 17 по 29 березня ц/р в боях на півострові Курляндії.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Процеси управління освітніми, науковими, проектами, забезпечення матеріально-технічної бази ПНПУ. У грудні 1945 року, після демобілізації, А. П. Каришин повертається в Полтавський педінститут, якому присвячує все своє життя.

Процеси управління освітніми проектами. З 1946 по 1948, і з 1950 по 1978 роки він очолює кафедру хімії. Деякий час (1951-1955 рр.) йому довелось працювати заступником директора інституту з навчальної і наукової роботи. З травня по листопад 1953 року він виконував обов'язки директора інституту.

Процес управління вихованням студентської молоді. Андрій

Потапович був талановитим організатором і педагогом. Багато поколінь учителів хімії і біології вдячні йому за мудру науку. Авторитет його серед викладачів і студентів був надзвичайно великий. У своєму колі студенти 60-70-х років звали його «батьком», пізніші покоління - «дідом». До нього йшли за порадою як до близької людини і завжди її отримували (рис.4). Студенти готові були виконати будь-яке його доручення або розпорядження. Навіть якщо колись Андрію Потаповичу доводилось і карати студентів за які-небудь провини, ніхто на нього не тримав зла, бо робилось це в гуманній формі і абсолютно справедливо.

Рис.4. А.П. Каришин серед студентської молоді

Не маючи жодного заступника, Андрій Потапович як декан десятки років не використовував свої відпустки. Його можна було побачити за роботою в інституті з сьомої години ранку і до пізнього вечора щоденно, іноді й у вихідні дні.

Процеси досліджень та управління науковою діяльністю. У 1950 році Андрій Потапович успішно захищає кандидатську дисертацію. Науковим консультантом у нього був відомий український учений, директор Інституту органічної хімії АН України, академік А. І. Кіпріанов. До кінця свого життя Андрій Потапович зберіг почуття глибокої поваги і любові до цієї людини з 1947 по 1950, з 1955 по 1958 і з 1959 та до останніх днів свого життя Андрій Потапович Каришин був деканом природничого факультету.

Кожну вільну від адміністративної і викладацької роботи хвилину він використовував у хімічній лабораторії, проводячи дослідження в галузі органічної хімії. Біля нього і під його керівництвом завжди працювали молоді колеги і студенти.

Процеси формування Каришинської наукової школи. Згодом склалася ціла Каришинська школа хіміків-органіків, вихованці якої продовжують дослідження в галузі аценафтена і нафтостирилу. Серед них: Д. М. Кустол, Н. Г. Кривошапко, Г. А. Печка, Г. Ф. Джурка, В. О. Стороженко, Т. Ф. Дряниця, В. Ф. Баклан, Ю. В. Самусенко, В. І. Магда, В. І. Шинкаренко та інші. Більшість із них мають учені ступені і звання, мають досвід керівництва кафедрами хімії в різних ЗВО або веденням там викладацької і наукової роботи. Дехто з його учнів пройшли навчання в аспірантурі системи Академії наук чи провідних університетах України, але завжди вважали себе учнями Андрія Потаповича Каришина. Андрій Потапович був не тільки викладачем і адміністратором, але й справжнім ученим.

Процеси створення інтелектуальної власності. Ним у співавторстві зі своїми учнями було синтезовано велику кількість (більше п'ятисот) різних галогенпохідних аценафтену і продуктів його окислення, несиметричних індигоїдних, хіноксали- нових, антантронових та інших барвників. При цьому не тільки розроблялися методи синтезу цих речовин, але й вирішувались складні теоретичні питання взаємозалежності між кольором і молекулярною будовою органічної речовини, вивчалися люмінісцентні властивості багатьох одержаних барвників.

Процеси налагодження міжнародного наукового співробітництва, наука – виробництву. У 1966 році дослідженнями А. П. Каришина у галузі синтезу антантронових барвників зацікавилися американські науковці з лабораторії органічної хімії в м. Філадельфія. Вони звернулися до нього з проханням вислати зразки барвників для проведення фізико-хімічних досліджень. Згодом А. П. Каришин одержав із США ІЧ- і ЯМР-спектри дванадцяти антантронових барвників, що були синтезованих ним разом із своїми учнями. З 1973 року А. П. Каришин активно займається синтезом фізіологічно активних речовин. Деякі з них проявили себе як досить ефективні регулятори росту сільськогосподарських рослин. Застосування лише одного з них (препарат ДИНУК) дає можливість підвищити врожайність зерна кукурудзи на 8-11 ц/га, сої - на 3-4 ц/га, вівса і ячменю - на 2-4 ц/га. Цей препарат пройшов всесоюзні випробування, але з розпадом Радянського Союзу ці дослідження практично припинилися.

Процеси визнання. Подвижником науки назвав його доктор хімічних наук, професор Л. М. Ягупольський на засіданні Вченої ради Інституту органічної хімії АН України. Незважаючи на важкі матеріальні умови провінціального педагогічного вузу, він зробив суттєвий внесок у розвиток хімії аценафтена. Андрій Потапович Каришин неодноразово брав участь у роботі наукових конференцій різного рівня, публікував свої праці в журналах АН СРСР, АН України, АН Латвії. Посилання на роботи А. П. Каришина можна побачити в багатьох наукових статтях і монографіях.

За свою самовіддану працю Андрій Потапович був нагороджений у

мирний час орденами Жовтневої революції, Знак пошани, медалями, значком «Відмінник народної освіти УРСР», грамотами Міністерства освіти України.

У Полтавському педагогічному університеті була створена музейна кімната А. П. Каришина, в якій кожного першого вересня студентів-першокурсників ознайомлюють з життєдіяльністю цієї чудової людини. Існує такий музей і в с. Шишаки. Не одне покоління учнів А. П. Каришина продовжує зараз його справу. У цьому є гарантія того, що пам'ять про Вчителя ще довго житиме в серцях його численних вихованців.

Процеси управління розвитком інфраструктури. З вересня 1953 року студенти одержали можливість навчатися у нормальних умовах (уведено в дію навчальний корпус, побудований новий гуртожиток для студентів), - велика заслуга Андрія Потаповича Каришина. На посаді декана Андрій Потапович багато зробив для зміцнення матеріальної бази природничого факультету, часто працюючи особисто на зведенні об'єктів (рис.5).

Рис.5. А.П. Каришин на зведенні об'єктів інфраструктури

Процеси створення біостаціонару в с. Лучки. Багато уваги він приділяв створенню та обладнанню агробіостанції (тепер - ботанічного саду) інституту. З 1973 року і до останніх днів свого життя він самовіддано працював над розбудовою біостаціонару в с. Лучки Кобеляцького району (рис.6).

Рис.6. Біостаніонар в с. Лучки

На базі біостаніонару до 2000 року проходили польову практику студенти природничого факультету. Там були побудовані цегляні будиночки, в яких мешкали студенти під час практики, їдальня, сауна, господарські будівлі тощо. Був розбитий сад, студенти вживали свіжі овочі з власного огороду, а силами лаборантів кафедри хімії щорічно робились заготовки консервованих овочів і фруктів (до 50-70 трилітрових банок). Оскільки на це не виділялися гроші державою, Андрій Потапович оплачував всі ці роботи з власної кишені.

Постреквізити. Аналізуючи набутий досвід минулих поколінь, менеджмент університету зберігає традиції управління освітніми проектами [5, 6]. В межах проектного підходу університет розглядається як цілісна система для якої обрані пріоритетні напрямки, серед яких є проекти термомодернізації будівель, ремонти конструкцій навчального корпусу, будівель гуртожитків, модернізації їдальні університету, реконструкція природних водних об'єктів ботанічного саду та ін. [7].

На сьогодні в університеті, зокрема на факультеті природничих наук та менеджменту, окрім збереження та розвитку ботанічного саду, де неодноразово проводилися Каришинські читання, окремі секції Каришинської конференції, деканом факультету Новописьменним Сергієм Анатолійовичем окреслені перспективні плану відновлення дітища славетного декана Андрія Потаповича біостаніонару в с. Лучки, а також розбудови інших факультетських об'єктів в умовах сьогодення [8-11]. Це і не дивно, бо, до речі, й сам теперішній декан Сергій Анатолійович є уродженцем цієї мальовничої місцевості на березі пойми річки Ворскла. Але це вже зовсім інша історія.

Дані матеріали досліджень засновані на спогадах при особистих дружніх зустрічах: студентів Андрія Потаповича, нині наших колег, зокрема Ніни Михайлівні Пивовар; сина - Олександра Каришина, його невістки – Гурьєвої Тамари, з якими сім'я автора багато-багато років підтримувала найтісніші зв'язки, ділячи незгоди та радощі, - за що автор їм дуже вдячний!

Велика подяка всім авторам, спогади яких про Андрія Потаповича опубліковані у відкритій печаті. Також при підготовці були використані архівні довідки та документи.

Висновки. В статті досліджені процеси управління освітніми проектами на прикладі життєвого шляху славетного декану природничого - Андрія Потаповича Каришина: вченого, хіміка-органіка, кандидата хімічних наук, доцента, декана природничого факультету ПДПУ ім. В. Короленка. Даний сучасний погляд на його науково-організаційну спадщину. Проаналізовані основні характеристики багатогранної наукової, винахідницької, раціоналізаторської, педагогічної, виховної, організаторської, управлінської, проєктної діяльності Андрія Потаповича при виконанні короткострокових, середньострокових, довгострокових та перспективних програм розвитку конкретного навчального закладу та сфери освіти і науки загалом, в тому числі при форс-мажорних обставинах.

Список використаних джерел:

1. <http://pnpu.edu.ua/>
2. Школяр С.П. Особливості реалізації регіональних інноваційних програм на Полтавщині / С.П. Школяр // Матеріали міжнародного круглого столу «Розбудова інноваційної інфраструктури в Україні». – К., 2008. – С. 104-135
3. Школяр С.П. Інноваційний розвиток держави – комфортне життя її громадян. Тези виступу в обговоренні / С.П. Школяр // Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 20.06.07 р. «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» / Упор. Г.О. Андрощук, М.М. Шевченко, – К.: Парламентське вид-во, 2007. – С.60-62
4. Школяр С.П. Елементи системного підходу у підготовці майбутніх менеджерів. Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Педагогіка та психологія. 2015. С. 230–235.
5. Школяр С.П. Про можливості використання потенціалу закладу освіти в програмах різного рівня / Слово і справа Антона Макаренка: український та європейський контексти, присвяченій 135-річчю з дня народження А. С. Макаренка: XXII Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Полтава, 16–17 березня 2023 р.). «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проєктами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві»: Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 16–17 березня 2023 р.) / за ред. М.В.Гриньової. Полтава: ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2023. – С.306-310.
6. Гриньова М. В., Школяр С. П. Деякі важелі мотивації інноваційної діяльності як елементи моделі розвитку закладу освіти. Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка : збірник тез доповідей IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 22–23 лютого 2024 року). Полтава : ФКУЕП ПДАУ, 2024. С. 33–38. URI: <http://dSPACE.pnpu.edu.ua/handle/123456789/23131>

7. Школяр Т. А. Аспекти проектного підходу закладу вищої освіти в контексті участі в програмах розвитку різного рівня. Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка : збірник тез доповідей IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 22–23 лютого 2024 року). Полтава : ФКУЕП ПДАУ, 2024. С. 133–136. URI: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/23130>
8. Новописьменний С. А. Деякі особливості розвитку факультету в умовах викликів сьогодення // Слово і справа Антона Макаренка: український та європейський контексти: матеріали XXII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 16-17 березня 2023 р.). «Управлінська майстерність керівника закладу освіти», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 16-17 березня 2023 р.) / за заг. ред. М. В. Гриньової. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. С. 22-26. URI: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/20787>
9. Новописьменний С. А. Комунікаційне забезпечення розвитку структурного підрозділу університету // Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі (XXX КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ) : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої розробкам моделей підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності в Новій українській школі (м. Полтава, 25–26 травня 2023 р.) / за заг. ред. М. В. Гриньової. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. С. 173-174. URI: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/22093>
10. Новописьменний С. А. Стан та напрямки управлінської діяльності факультету при форс-мажорних обставинах // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXIX КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ), присвяченої розробкам моделей підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності в Новій українській школі (м.Полтава, 26-27 травня 2022 р.) / За заг. ред. проф. М. В. Гриньової. Полтава : Астроя, 2022. С. 5-7. URI: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19590>
11. Новописьменний С. А. Проблеми та напрямки розвитку факультету як структурного підрозділу університету // Управлінський дискурс макаренківської педагогіки : матеріали XXI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 10-11 березня 2022 р.). «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 10-11 березня 2022 р.) / за заг. ред. М.В.Гриньової. Полтава, 2022. С. 6-12. URI: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/18923>